

Instalace solární elektrárny bude konečně dávat smysl i u bytového domu

Jak bude fungovat sdílení elektřiny vyrobené společnou solární elektrárnou v bytových domech podle novelizované vyhlášky ERÚ od 1. 1. 2023?

Vzhledem k rostoucím cenám energií roste i popularita solárních elektráren na střeších rodinných domů. Stále více proto zaznívají otázky o dostupnosti stejných možností vlastní výroby elektřiny a úspor při její spotřebě také od obyvatel a spolumatitelů bytových domů.

Od vyhlášky na střechy

V praxi se již můžeme setkat s různými variantami sdílení elektřiny vyrobené v rámci bytového domu. Tato řešení jsou však příliš technicky náročná a nákladná. Buď vyžadují samostatné přivedení vyrobené elektřiny do každého bytu, nebo sloučením odběrných míst připravují zákazníky o některá jejich práva, jako je právo na změnu dodavatele elektřiny. Navíc vystavují zákazníky zbytečnému riziku, kdy zákazníci sdílejí společně s elektřinou i zodpovědnost za případné neplatiče z řad sousedů.

Jasná a jednotná pravidla pro instalaci solární elektrárny na střechu a sdílení vyrobené elektřiny v rámci bytového domu, jako mají třeba v Lucembursku nebo v Rakousku, v dosavadní české právní úpravě chybí. Ministerstvo průmyslu a obchodu průběžně pracuje na novelách energetického zákona¹ včetně transpozice evropské legislativy, která stanoví obecná pravidla pro sdílení elektřiny v rámci komunit, jako jsou občanská energetická společenství a společenství pro obnovitelné zdroje. Praktický dopad těchto legislativních úprav lze ovšem očekávat nejdříve v průběhu roku 2024.

Na základě podnětů občanů a zástupců společenství vlastníků bytových jednotek jsme se na Energetickém regulačním úřadě (ERÚ) začali problematikou specifického nastavení předávání údajů z měření pro zúčtování a vyúčtování elektřiny, které umožní její sdílení v bytových domech, zabývat již v minulých letech. V polovině roku 2021 jsme pak začali připravovat konkrétní technický, obchodní a legislativní model, který umožní zákazníkům v bytových domech společně vyrábět elektřinu a současně takto vyrobenou elektřinu společně spotřebovávat. Práce na přípravě modelu probíhala ve spolupráci s provozovateli distribučních soustav, obchodníky a Operátorem trhu (OTE, a. s.) a jejím výsledkem je návrh novely vyhlášky o pravidlech trhu s elektřinou².

Při přípravě modelu jsme sledovali hned několik cílů:

(i) vytvořit jednoduchý model, který nebude vyžadovat složitá technická řešení nebo slučování odběrných míst,

- (ii) reagovat na rostoucí poptávku zákazníků v bytových domech,
- (iii) umožnit obyvatelům bytových domů stejné nebo srovnatelné výhody související se samovýrobou elektřiny, jako mají obyvatelé rodinných domů,
- (iv) vytvořit model, který bude možné po novelách energetického zákona integrovat do budoucích modelů občanských energetických společenství a společenství pro obnovitelné zdroje definovaných evropskými směrnici³.

Model sdílení elektřiny v bytových domech (specifické zpracování měření, zúčtování a vyúčtování)

Model sdílení vyrobené elektřiny mezi zákazníky v bytovém domě je primárně podmíněn úpravou vyhlášky o pravidlech trhu s elektřinou. Rozsah této vyhlášky zároveň stanovuje danému modelu limity. Plná verze sdílení elektřiny v rámci tzv. energetických společenství totiž vyžaduje změny na úrovni energetického zákona, které připravuje Ministerstvo průmyslu a obchodu.

Ve snaze urychlit efektivní řešení instalace solárních elektráren na bytových domech jsme v ERÚ již nyní připravili novelu vyhlášky, se kterou se mohla široká veřejnost seznámit v průběhu podzimu tohoto roku v rámci tzv. veřejného konzultačního procesu, který byl zveřejněn na webových stránkách úřadu. Předpokládaná účinnost novely vyhlášky je od 1. ledna 2023.

Jak již bylo uvedeno, připravili jsme model, který poskytne obyvatelům bytového domu obdobné výhody, jaké mají při instalaci solární elektrárny obyvatelé domů rodinných. Každému zákazníkovi bude nadále náležet právo volby vlastního dodavatele elektřiny a zároveň bude v rámci skupiny zákazníků (základny pro případné budoucí plnohodnotné energetické společenství) ve stanoveném poměru spotřebovávat elektřinu, kterou solární elektrárna vyrobí. Na takto spotřebované elektřině z vlastní výroby uspoří zákazníci obchodní i distribuční platbu vztaženou na MWh.

Pro spotřebu elektřiny ze společné solární elektrárny u všech zákazníků účastnících se navrhovaného modelu sdílení nebude kromě instalace samotné solární elektrárny a průběhových měření u všech těchto zákazníků (tedy výměny elektroměrů) potřeba žádná složitá úprava domovních rozvodů. Spotřeba vyrobené elektřiny se totiž započítá při vyhodnocení měření provedeném distributorem a následně při zúčtování u operátora trhu a u dodavatelů každého ze zákazníků.

Model lze popsat těmito obecnými principy:

1. Skupina zákazníků, kteří se na sdílení elektřiny podílejí, zahrnuje jedno vůdčí odběrné místo (OMv) a libovolný počet přidružených odběrných míst (OMP) v rámci jednoho bytového domu. OMv může být odběrné místo zákazníka (byt nebo provozovna v bytovém domě) nebo společné prostory bytového domu. Solární elektrárna je připojena do OMv obdobným způsobem, jakým se připojují solární elektrárny u rodinných domů, tedy před hlavní elektroměr OMv. Tento elektroměr musí být vyměněn za průběhový, který dokáže ve čtvrt hodinových intervalech měřit jak odběr ze sítě, tak dodávku do sítě (tzv. přetok). Omp jsou odběrná místa (byty nebo provozovny) zákazníků v bytovém domě, která se účastní sdílení vyrobené elektřiny ze společné solární elektrárny. Kvůli správnému výpočtu alokace vyrobené elektřiny do Omp musí být tato odběrná místa rovněž osazena průběhovým elektroměrem.

2. Podle velikosti solární elektrárny instalované na střechu bytového domu a připojené do OMv se může jednat o výrobu s licencí (provozovanou držitelem licence na výrobu elektřiny podle § 3 odst. 3 energetického zákona) nebo výrobu provozovanou zákazníkem bez licence (podle § 28 odst. 5 energetického zákona). V obou případech je podmínkou sjednání nenulového rezervovaného výkonu u příslušného provozovatele distribuční soustavy (PDS) v rámci smlouvy o připojení (SoP). Solární elektrárnu tedy nelze připojit v tzv. zjednodušeném režimu podle vyhlášky o připojení⁴. Aktuálně je podle energetického zákona možné provozovat výrobu bez licence pouze do 10 kW instalovaného výkonu. Tento limit bude pravděpodobně v budoucnosti zvýšen. Nenulový rezervovaný výkon je nezbytné sjednat, neboť podstatou modelu je rozdělení dodávky (přetoku)

z OMv mezi Omp. Při správném nastavení velikosti instalovaného výkonu elektrárny ve vztahu ke spotřebě zákazníků podílejících se na sdílení vyrobené elektřiny není smyslem dodávky vyrobené elektřiny z OMv do sítě podnikání, ale právě „virtuální“ rozdělení vyrobené elektřiny v rámci bytového domu.

3. Účastnit se mohou všichni zákazníci v bytovém domě. Podstatné je, aby se mezi sebou dohodli na instalaci solární elektrárny na střeše domu a na tom, kdo bude chtít mít své odběrné místo vymezeno jako OMv a kdo zařazeno mezi Omp. Zákazníci, kteří nebudou chtít fungovat ani jako OMv, ani jako Omp, přitom nebudou nijak negativně ovlivněni.

4. Všichni zákazníci v bytovém domě mají i nadále možnost volby svého dodavatele elektřiny. Není podmínkou, aby byl evidován stejný obchodník a subjekt zúčtování u každého odběrného místa, které se modelu účastní.

5. Zákazníci v OMv a Omp si odsouhlasí tzv. alokační klíč, tedy procenta, podle kterých bude při vyhodnocení provedeném PDS rozdělována elektřina dodaná do sítě z OMv (přetok) mezi jednotlivá Omp. Od 1. ledna 2023 bude prozatím možný jen jednoduchý statický alokační klíč, tedy alokace dohodnutého procentuálního podílu pro každé Omp v každém čtvrt hodinovém intervalu, maximálně však do výše spotřeby daného Omp v daném čtvrt hodinovém intervalu. Část přetoku, který zbyde, tedy který se nepodaří alokovat mezi Omp, zůstane dodávkou OMv do sítě. Do budoucna předpokládáme rozšíření tohoto jednoduchého statického alokačního postupu o druhé kolo, kdy se část zbylé dodávky z OMv ještě jednou „dorozdělí“ podle poměru zbylých spotřeb Omp.

6. Fakturace modelem dotčených zákazníků v bytových domech bude vycházet z upravených hodnot spotřeb v jednotlivých Omp a upravených hodnot dodávky do sítě z OMv (podle naměřených hodnot a definovaného alokačního klíče).

7. Zákazníci v OMv i v Omp budou moci využívat jednotarifní i dvoutarifní distribuční sazby D i C s výjimkou základních sazeb D01d a C01d a sazby C62d.

Jak postupovat, když chci instalovat solární elektrárnu a sdílet elektřinu v bytovém domě?

Je důležité vycházet z předpokladu, že každý projekt bude do jisté míry jedinečný. Stejně tomu ostatně je i při instalaci solárních elektráren na střechy rodinných domů. Projekt v bytovém domě je samozřejmě ještě komplexnější. Je proto nezbytné na samém začátku vybrat spolehlivého dodavatele, který v oboru instalace solárních elektráren působí a může poskytnout zákazníkům v průběhu přípravy i realizace projektu komplexní servis. Při přípravě a realizaci projektu je nutno učinit řadu rozhodnutí a kroků. Tyto lze rozdělit do tří základních fází:

1. Ověření technické realizovatelnosti projektu v rámci bytového domu.
2. Instalace solární elektrárny a její připojení do zvoleného OMv a k distribuční síti.

3. Registrace OMv a OMp prostřednictvím provozovatele distribuční soustavy (dále jen „PDS“).

Cílem první fáze je celý projekt připravit a identifikovat všechny technické překážky, které by mohly nastat v průběhu jeho realizace. V rámci této přípravné fáze je nezbytné:

- » zvážit počet účastníků a vybrat vhodné OMv (byt, provozovna nebo společné prostory),
- » stanovit vhodný výkon solární elektrárny, zejména ve vztahu k velikosti a poloze střechy bytového domu a ke spotřebě jednotlivých účastníků,
- » posoudit možnosti instalace a připojení elektrárny do OMv, a to i z pohledu kapacit distribuční soustavy,
- » posoudit možnosti výměny stávajících elektroměrů za elektroměry průběhové u všech účastníků.

Současně je v této fázi zapotřebí učinit řadu rozhodnutí a právních úkonů (dohoda účastníků) na úrovni samotného bytového domu. Je nutné, aby bylo již na počátku zřejmé, jak bude výstavba financována, jaké budou podíly jednotlivých účastníků a současně jaká bude podoba alokačního klíče při budoucím dělení vyrobené elektřiny. Dále je důležité ověřit možnosti získání dotace a případně žádosti o dotace připravit.

Ve druhé fázi dochází k samotné instalaci solární elektrárny na střechu bytového domu a jejímu připojení do OMv a k distribuční soustavě. Postup je velmi podobný jako při instalaci solární elektrárny na střechu rodinného domu. Prvním krokem by mělo být podání žádosti o připojení výroby elektřiny u příslušného PDS. V případě splnění podmínek připojení, které příslušný PDS stanoví, proces končí uzavřením smlouvy o připojení (SoP) a tzv. prvním paralelním připojením výroby elektřiny k distribuční soustavě. Doporučujeme pochopitelně před samotnou instalací elektrárny počkat na stanovisko PDS k žádosti o připojení¹⁵.

Ve třetí fázi dochází k registraci OMv a OMp v bytovém domě. Po úspěšném připojení výroby k distribuční soustavě je nutné příslušnému PDS poskytnout informaci o účastnících, tedy o OMv a OMp, a o parametrech alokačního klíče. Rozsah informací poskytovaných PDS pro účely registrace bude součástí přílohy novelizované vyhlášky o pravidlech trhu s elektřinou. Mezi tyto informace patří například alokované procento dodávky OMv u každého OMp, sazba odběrného místa a další informace o zákazníkovi. Podání implikuje souhlas se zapojením do systémů vyhodnocování údajů z měření pro účely zúčtování a vyúčtování elektřiny, tedy de facto pro sdílení elektřiny v bytovém domě. Komunikace vůči PDS probíhá společně, což znamená, že všichni členové poskytují informace pro účely registrace společně.

Ze strany PDS dochází k ověření připojení všech účastníků zahrnutých v rámci jedné registrace. Jedná se o společný projekt, proto pokud by nebylo možné ověřit možnosti připojení u kteréhokoliv z odběrných míst, může PDS registraci OMv a OMp v bytovém domě odmítnout. Po úspěšném ověření u všech zákazníků

v rámci sdílení PDS u každého zákazníka vygeneruje návrh nové SoP nebo dodatek ke stávající SoP, zejména protože náležitostí nových SoP je nutnost instalace průběhového měření, přičemž montáž průběhových elektroměrů provede PDS po uzavření nových SoP.

Dojde-li k instalaci průběhového měření u všech účastníků v bytovém domě a k uzavření nových SoP, provede PDS registraci OMv a OMp a zahájí vyhodnocování naměřených hodnot spotřeby a dodávky podle nastaveného alokačního klíče. Zároveň s tím předá PDS informace o registraci OMv a OMp Operátorovi trhu, odkud tyto informace získají i obchodníci jednotlivých zákazníků. Elektřina vyrobená společnou solární elektrárnou v bytovém domě od tohoto okamžiku přináší zákazníkům finanční úsporu na jejich spotřebě.

Úpravy legislativy nekončí

Věříme, že se nám podařilo připravit jednoduchý model, který podpoří další rozvoj obnovitelných zdrojů elektřiny v České republice a umožní jednoduchou a smysluplnou instalaci solárních elektráren nejen na střechách rodinných domů, ale i na střechách domů bytových. Doufáme také, že se časem v praxi ustálí optimální technická řešení a že si realizační společnosti poradí i s optimálním využitím bateriové akumulace pro navrhovaný model sdílení elektřiny v bytových domech. Zároveň jsme přesvědčeni, že připravená novela vyhlášky o pravidlech trhu s elektřinou představuje první aktivní krok, na který může ČR při transpozici modelů energetických společenství definovaných evropskými směrnici navázat a který umožní aktivní účast zákazníků na řešeních vedoucích k úspoře energie a snižování emisí skleníkových plynů.

Při budoucích úpravách energetického zákona se budeme snažit maximálně koordinovat s Ministerstvem průmyslu a obchodu tak, aby nová zákonná ustanovení o energetických společenstvích umožnila i nadále existenci tohoto jednoduchého modelu. Pokud budou pozdější změny na straně bytových domů nutné, naší snahou bude to, aby bylo možné již vzniklá řešení (podle jednoduchého modelu na úrovni vyhlášky o pravidlech trhu s elektřinou) bez složité byrokracie a úprav jednoduše převést pod budoucí legislativní model na úrovni energetického zákona.

Kolektiv autorů, ERÚ

Poznámky:

¹Zákon č. 458/2000 Sb. o podmínkách podnikání a o výkonu státní správy v energetických odvětvích a o změně některých zákonů.

²Vyhláška č. 408/2015 Sb., o pravidlech trhu s elektřinou.

³Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2019/944 ze dne 5. června 2019 o společných pravidlech pro vnitřní trh s elektřinou a o změně směrnice 2012/27/EU a Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2018/2002 ze dne 11. prosince 2018, kterou se mění směrnice 2012/27/EU o energetické účinnosti.

⁴Vyhláška č. 16/2016 Sb. o podmínkách připojení k elektrizační soustavě.

⁵Detaily procesu připojení solární elektrárny k distribuční soustavě se mohou u jednotlivých PDS mírně lišit.